

Tre Jesusfilm

Af sognepræst, cand. theol. Louise K. Rasmussen

- et studiemateriale fra Kirke og Film, oktober 2009

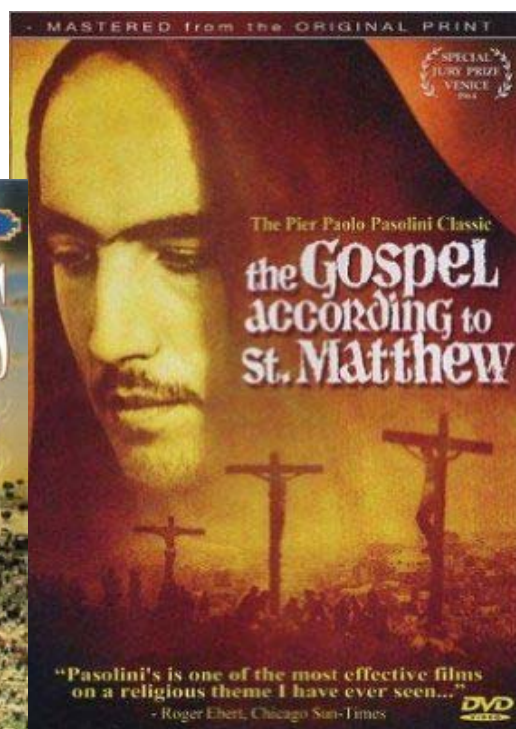
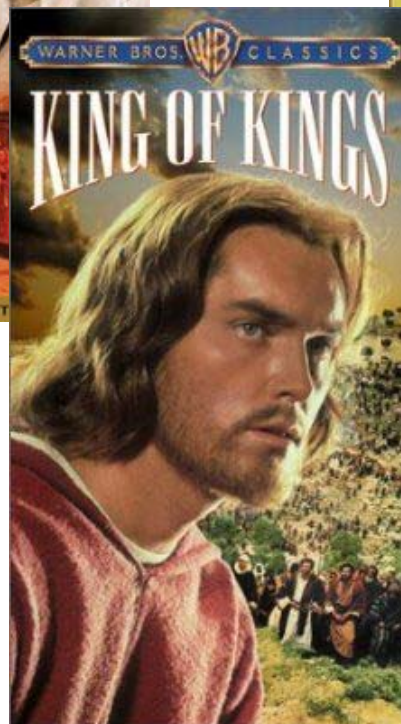
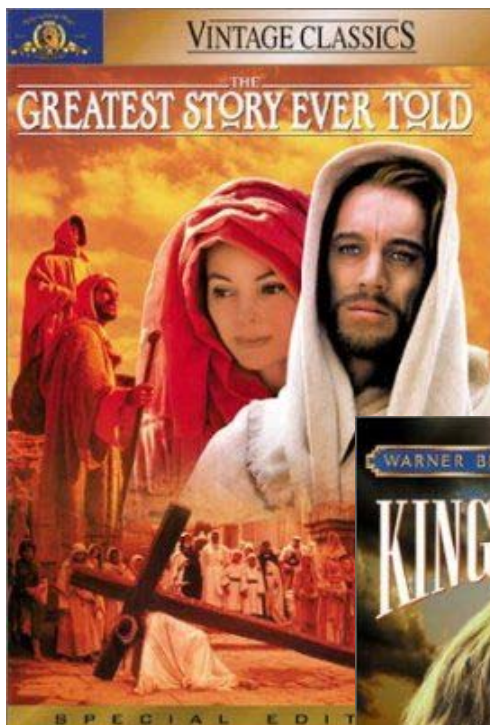
www.kirkeogfilm.dk

Manuskript: Louise K. Rasmussen

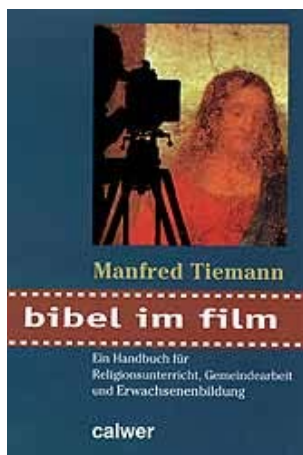
Layout: Arne Kristoffersen og Palle Johansen

Pressebilleder: United International Pictures og Another World Entertainment

Må kun udleveres til medlemmer af foreningen Kirke og Film

Forord

Med baggrund i **Manfred Tiemann: "Bibel im Film - Ein Handbuch für Religionsunterricht, Gemeindearbeit und Erwachsenenbildung"** (Stuttgart 1995, Calwer Verlag) har jeg opstillet en 'synopse' over tre kendte Jesusfilm, nemlig:

* **The Greatest Story ever told** (United Artists, USA 1965) (instr.: George Stevens) (manus: George Stevens og James Lee Barrett efter en bog af Fulton Oursler) (141 eller 199 eller 225 min., farver) (medv.: Max von Sydow, Dorothy McGuire, Robert Loggia, Claude Rains, José Ferrer, Charlton Heston, Carroll Baker, David McCallum, Van Heflin, Shelley Winters, Telly Savalas, Sidney Poitier, John Wayne og m.fl.) (findes p.t. kun på DVD uden danske tekster)

* **Kongernes Konge** (King of Kings) (Samuel Bronston/MGM, USA 1961) (instr.: Nicholas Ray) (manus: Philip Yordan) (168 min., farver) (medv.: Jeffrey Hunter, Hurd Hatfield, Ron Randell, Harry Guardino, Rip Thorn, Frank Thring, Robert Ryan, Siobhan McKenna, Carmen Sevilla, Rita Gam, Viveca Lindfors og m.fl.) (fortæller-stemme: Orson Welles) (findes p.t. kun på DVD uden danske tekster)

* **Matthäusevangeliet** (Il Vangelo secondo Matteo) (Arco/Lux, Italien 1964) (instr. og manus: Pier Paolo Pasolini) (137 min., s/h) (medv.: Enrique Irazoqui, Margehrita Caruso, Susanna Pasolini, Mario Socrate og m.fl. – alle amatører) (findes p.t. på DVD med danske tekster)

"The Greatest Story ever Told"

[Se trailer!](#)

**"King of Kings"
(Kongernes konge)**

[Se trailer!](#)

**"Il Vangelo secondo Matteo"
(Matthæusevangeliet)**

[Se trailer!](#)

1) Indhold

(USA 1963; Produktion: George Stevens. Instruktion: George Stevens. Manuskript: George Stevens. 196 min.). Stevens knytter sig til Fulton Ourslers populære fortælling og ønsker at give en omfattende fremstilling af Jesu liv

(USA 1960; Produktion: MGM. Regi: Nicholas Ray. Manuskript: Philip Yordan. 169 min.). Jesu liv bliver skildret i en film til opbyggelse: En rejse gennem frelseshistorien fra erobringen af Jerusalem til tilsynkomsten af den opstandne i Galilæa. To af filmens figurer får en højere status end i Bibelen: Dels Barabbas som "professionel" oprører og militant nationalistleder og dels Judas, der sympatiserer med modstandsbevægelsen.

(Italien 1964; Produktion: Arco. Instruktion og manuskript: Pier Paolo Pasolini, 136 min.).

Ved at følge Matthæusevangeliet gør Pasolini ansats til et individuelt farvet billede af frelseshistorien, hvor specielt det sociale aspekt af Jesu budskab bliver gjort tydeligt.

2) Jesu skikkelse

2.1. Hans ydre udseende: Jesus bliver fremstillet i overensstemmelse med en blød-forloren skinhellig fromhed. Jesus optræder altid i en pletfri vævet klædedragt. Jesu udseende, mimik og gestik følger traditionen for folkelige helgenmalerier, f.eks. Julius Schnorr von Carolsfeld.

2.1. Hans ydre udseende: Jesus bliver beskrevet som en frelser, hvor vægten er lagt på inderlighed, kærlighed og fred og som en tragisk idealist. Hans lyse og smukke ansigt står for fred, næstekærlighed, hjertets enfoldighed og ydmyghed. Jesus forkynder en upolitisk kristendom ud fra en ren inderlighed og afviser revolutionær-politiske handlingsmotiver.

2.1. Hans ydre udseende: Jesus har et strengt ansigtsudtryk. Han smiler sjældent (f.eks. i scenen med børnene), men ler aldrig.

2.2. Karakterisering:

Jesusbilledet: Jesus forbliver ikke den jordiske Jesus, tømmerens søn: Stevens lader Kristi krav på herlighed skinne tydeligt igennem. Jesus forbliver fredsommelig og er altid en magelig frelser, der glider ind i rollen som en sødladen forsoner og forløser.

2.2. Karakterisering:

Jesusbilledet: Hverken Jesu guddommelighed, mod eller mirakuløse gerninger står i forgrunden, men derimod et sympatisk menneske, der i modsætning til Barabbas-figuren og Judas-figuren tager afstand fra enhver form for vold. Jesus som "menneskesøn" eller "forløser" bliver ikke antydet.

2.2. Karakterisering:

Jesusbilledet: Jesus er utålmodig og kender intet alternativ – intet enten/eller, men har fanatiske træk: Han har bragt sværdet ind i verden. Jesus vil ikke vinde magten over menneskene, men legemliggør broderskabsprincippet. Jesu liv er fra starten af overskygget af hans korsdød. Jesus legemliggør det antiautoritære og magtnedbrydende princip.

3) Fristelsen i ørkenen (Mt 4,1-11; Lk 4,1-12)

Fristeren er karakteriseret som en slags Mefistofeles mod Faust-Kristus, som en modpol til hellighed og guddommelighed. Djævelen dukker første gang op i den fristelsesscene, hvor Jesus går ud i ørkenen. Her overtager Djævelen rollen som modstander og frister. I lidelseshistorien råber fristeren højest i folkemængden: "Korsfæst ham".

Fristeren forbliver usynlig i billedet og er kun til stede via sin stemme: Jesus vakler rundt i ørkenen. Djævelfiguren er reduceret til en stemme. Sammenligning af filmtekst og bibeltekst: Ray lader sin fortæller begynde i Lukasevangeliet og skyder et motiv ind: Jesus gik i ørkenen "for at ruste sig til tiden, der skulle komme", idet han overlod "sin sjæl til elementernes prøvelser og deres dæmoner". Med snerrerende stemme lyder djævelens røst: "Se, jeg er her! Jeg befaler dig at komme! Bliv fristet – lad dine ønsker gå i opfyldelse!". Ray følger stadig Lukas: Jesu tiltagende kropslige udmattelse bliver "besvaret" med fristelser:

Jesus knæler i stille bøn. I det fjerne kommer fristeren gående imod ham. Jesus rejser sig op og viser sig at være sin modstander overlegen. Det undertrykte smil, hvormed han hilser fristeren, viser hans indre overlegenhed. Jesu stemme er blød. Satan hårde stemme berører ham ikke. Pasolini giver afkald på en fortællerstemme. Oprindeligt ønskede Pasolini i tråd med den ikonografiske tradition at besætte rollen som fristeren med en engellignende ung og smuk frister. Men valgte så en usympatisk, skummel og forslået udseende skuespiller, der med sin lange, sorte hættekjortel

- brød knytter an ved den tidligste tradition, hvor djævelen bliver fremstillet i munkekutte. Pasolini lader fristeren gennem mimik og det fysiske udtryk ligne den skuespiller, der spiller Judas Iskariot. Jesus er hele tiden fristeren klart overlegen.

– et løfte om verdensherredømme. Jesus tager jord i munden og suger fortvivlet på et kaktusblad. Djævelen bekendtgør: "Se, jeg viser dig alle verdens riger på et øjeblik". Da Jesus åbner øjnene, har djævelen projiceret et overdådigt maleri af en prægtig orientalsk by på himlen (jf. Matthæus). Tavs slæber Jesus sig videre.

- faldet fra tinden: Djævelen råber til Jesus for tredje gang og rusker ham ud af udmattelsestilstanden. Jesus træder frem på en høj klippe angiveligt for at styrte sig ud fra den. "Gå væk" skriger Jesus til djævelen og fortsætter: "Herren skal du tilbede!" Ray lader Jesus rette følgende tilføjelse til djævelen: "Kom. Kom, hvis du vil. Men jeg vil ikke bede Herren, min Gud, om at holde dig oppe. For der står skrevet: "Du må ikke udæske Herren, din Gud"". Jesus vinder efter lang tids kamp – efter en indre kamp - over fristelsen.

4) Jesu undere

Jesu undere bliver kun antydet indirekte. Jesus appellerer til den lammes troskraft – han "hypnotiserer" ham ikke. Underne bliver kun antydet ganske forsigtigt, men kommer alligevel til at ligne magi.

Jesu undere bliver kun antydet indirekte.

Der mangler enkelte undere, bl.a. helbredelsen af officerens tjener, stormen på søen. Filmen søger ikke at undgå underne, men fremstiller dem som virkelige begivenheder. De skal

forstås som aspekter af en virkelighedsforståelse, hvor den guddommelige indgriben viser sig som en enestående garant for et utopisk håb.

5) Lidelseshistorien	Nadveren: Filmen forstærker traditionelle glansbilleder: Det snehvide lille æsel ved indtoget i Jerusalem, den sidste nadver a la Leonardo da Vinci, korsfæstelsestriptykonet og englehilsenen ved den åbne grav	Nadveren: Nadveren bliver beskrevet i detaljerede nærbilleder.	Nadveren: Jesu livshistorie er lidelseshistorien. (allerede i fødselsscenen lyder slutkoret af Bachs Matthæuspassion).
6) Mændene	6.1. Johannes Døber: Den muskuløse Johannes Døbers-figur virker latterlig.	6.1. Johannes Døber: Der bliver pyntet på Johannes Døbers skikkelse. F.eks. i fængselsscenen, hvor Jesus besøger ham.	6.1. Johannes Døber: Figuren får plads som den vigtigste skikkelse ved siden af Kristus og er en parallel til Kristus: Johannes i fængslet forudskikker Kristi korsdød. Han overgår Jesus i hårdhed og kompromisløshed.
	6.2. Judas:	6.2. Judas: Judas handler ud fra politiske motiver: Han sympatiserer med modstandsbevægelsen. Ved at bringe Jesus i livsfare vil han tvinge ham til at bruge englemagt for at hjælpe jøderne til sejr i deres kamp mod romerne. Ifølge Judas har Jesus svigtet som Messias.	6.2. Judas: Judas viser sig i et satanistisk lys: Djævelen har drevet Judas til forræderiet. Ikke Judas, men derimod Satan forråder Jesus. Dermed bliver Judas frikendt.

	<p>6.3. Barabbas:</p>	<p>6.3. Barabbas: Barabbas er 'professionel' oprører og militant nationalistleder, der overfalder legionerne i ørkenen. Barabbas bruger Jesu indtog i Jerusalem til et massestormløb på den romerske fæstning. Barabbas vil befri de undertrykte jøder med våbenmagt. Figuren bliver opskrevet til en Barabbas-historie, hvor der bliver raslet med sværdene. Barabbas driver desuden en hemmelig våbensmedie.</p>	<p>6.3. Barabbas:</p>
<p>7) Kvinderne</p>	<p>7.1 Maria</p>	<p>7.1 Maria</p>	<p>7.1 Maria: Maria bliver ikke beskrevet sentimentalt eller med klicheer. Hun forbliver i stille uro over hemmeligheden ved sin graviditet: Her bliver mysteriet om Gudssønnens menneskelige side antydet. I Golgatha-scenen sørger den aldrende mor som et stumt vidne over hans lidelser.</p>
	<p>7.2 Maria Magdalene:</p>	<p>7.2 Maria Magdalene: Kvinderne i de amerikanske Jesus-film er ikke centrale. De fungerer kun i forhold til mændene som supplerende forklaringsgrundlag.</p>	<p>7.2 Maria Magdalene:</p>
<p>8) Folket</p>		<p>Filmen ser bort fra menneskenes længsel efter en frelser og fra de sociale spændinger. I stedet prioriterer filmen massescener, f.eks. bjergprædiken-sekvensen med 20.000 statister.</p>	<p>Filmen viser sociale modsætninger: Det jævne folk i fattigdom (optagelsessted Sicilien og Kalabrien) – hovmodige rige, skrupelløse købmænd og ubetænksomme aftagere. Sympatien er hos folket.</p>

9) Teksten	9.1 Forlæg:	9.1 Forlæg: Filmen ændrer den bibelske forlæg, opfinder nye Jesusord og fremstiller anekdoter og legender.	9.1 Forlæg: Filmen forholder sig ord for ord tro mod Matthæusevangeliet.
	9.2 Forfalskninger af	9.2 Forfalskninger af	9.2 Forfalskninger af
	Biblen: Jesu ord bliver udskiftet: f.eks. bliver 1. Kor. 13 citeret i Jesu Bjergprædiken.	Biblen: - Jesus, der besøger Johannes i fængslet, er fri fantasi.	Biblen: Ingen umiddelbare forfalskninger af Bibelen, men naturligvis egne fortolkninger. Ubetydelige forkortninger og små supplerende tekststykker fra Esajas.
	Jesu- og Paulusord bliver ombyttet.	- Jesu indtog i byen Jerusalem bliver omfortolket til et massestormløb på den romerske fæstning.	
		- Barabbas overfalder legionerne i ørkenen.	
		- Da Jesus bliver udspurgt om skat, bliver kun første del af svaret sagt: "Giv kejseren, hvad kejserens er". Fortsættelsen af sætning bliver bevidst udeladt: "...og giv Gud, hvad Guds er".	
10) Musikken	Af følelsesmæssig karakter.	Af følelsesmæssig karakter.	Stilfærdig folkemusik fra forskellige verdensdele (centralt står en negro-spiritual ved dåben) dominerer side om side med Bach, Webern og Prokofjev. Musikken har en teologisk-fortolkende betydning. F.eks. "Wir setzen uns mit Tränen nieder" (vi sætter os ned med tårer) fra Bachs Matthæuspension ved Jesu fødselsscene. Den anvendte negro-spiritual: "Sometimes I feel like a motherless child" (Nogle gange føler jeg mig som et

			<p>moderløst barn), der bl.a. bliver anvendt under Jesu dåb i Jordan, har ikke kun følelsesmæssig, men først og fremmest symbolsk karakter: Kristi betydning rækker gennem tid og rum. Kristus døde og opstod for mennesker af alle folkeslag og racer.</p>
11)	Det højtidelige og værdige		
Optagelsess	indtryk bliver forstærket		
teder	gennem de flotte landskabsoptagelser i staten Utah – især floddalen ved Coloradofloden. Alt efter lysindfaldet ændrer scenen sig. Dette naturbillede med landskabet badet i lys skal understrege den samlede følelse af religiøsitet.		Ikke i Palæstina, men i uddøde byer og øde landskaber i Apulien, Lukanien og Kalabrien, i syditalienske bjerglandsbyer og i Staufenborgs ruiner.
12)		Stort anlagte scener med mange mennesker, f.eks. Bjergprædikenen med 20.000 statister. Kostpris i daværende beløb: Mere end 8 millioner dollars.	Rollerne er besat af amatørskuespiller. Der er givet afkald på massescener.
13)		- udgiver sig for at fremvise religiøse og opbyggelige træk	Pasolini fører en kamp:
Ideologiske		- i virkeligheden: antireligiøs	- mod forbrugerisme, ufrihed, borgerligt skrammel og hykleri.
motiver			- for livsnødvendige ting, et retfærdigt socialsystem og et menneskeværdigt samfund. Pasolini forestiller sig et retfærdigt socialsystem baseret på Kristus og Marx.
Kirke og	På den positive side kan der	Filmen er optaget i Spanien.	
films	til denne film tilføjes, at		
kommentar	Max von Sydow ikke blot		
er	udtrykker den		

guddommelige, men også den vrede Jesus. På den negative side kan der tilføjes, at filmens brug af filmstjerner i små som store roller (Sydow er undtagelsen, han var ikke kendt i Hollywood dengang) ødelægger nogle scener, fordi de fungerer primært som stjerne-scener.